

modo se extendere ad omnes. In qualibet autem materia quælibet rectificatio illius est plena, et integra, et universalis respectu talis materiæ, cum ex nulla parte debeat deficere, bonum enim (præsertim morale) ex integra causa. Unde si dantur diversa motiva, ut ad diversas inadæquatas materias se extendat, illa non sunt motiva diversa, aut meliori modo rectificantia, sed solum conducentia ad tollenda impedimenta extrinseca, et applicandum materiam.

LIII. Sed inquires, an id quod dicimus de virtutibus moralibus, quod non habeant augmentum extensivum, intelligatur etiam de prudentia, quæ in intellectu est, et dependet in sui illuminatione a diversis mediis, et speciebus, sicut scientiæ et artes, et sic proficit homo in prudentia, sicut in scientia, in hac per studium, in illa per experientiam, et sensum, collationemque diversorum eventuum.

LIV. Respondetur in prudentia duo considerari, alterum præsuppositum ex parte voluntatis, scilicet esse recte dispositam, et inclinatum circa fines virtutum, sine hac enim inclinatione recta non potest aliquis esse prudens, præsertim quoad principalem actum, qui est recte præcipere, et ordinare, cum tota efficacia præcepti sit ex voluntate derivata. Alterum est formale in prudentia ex parte intellectus se tenens, scilicet directio, et imperium seu ordinatio de agendis juxta regulas rationabiles. Quoad primum non suscipit augmentum extensivum prudentia, sicut nec ipsæ virtutes morales, supponit enim prudentia rectam æstimationem circa fines operabilium, et appetitum rectificatum circa illos, quod fit per habitus virtutum moralium, ut docet S. Thomas infra quæst. LVIII, art. v et 2-2, quæst. XLVII, art. XIII. Et dicun-

tur istæ rectificationes habere se ut principia prudentiæ, quia iudicium prudentiale formatur ex connaturalitate quadam, et inclinatione hominis ad ea quæ virtuosa sunt, et honesta: virtuosus enim prout talis non iudicat, nec habet æstimationem de agendis secundum scientiam speculativam, quæ disputat de quidditate rerum, sed secundum scientiam practicam, quæ oritur ex aliqua connaturale, et affectu ad res ipsas, sicut qui sunt experti, et assuefacti ad aliquid, melius iudicant practice de tali re, quam qui solum abstracte, et speculative formant iudicium ex discursu. Connaturalizatur autem homo, et assuevit ad ea quæ sunt virtutis per habitus illarum; ergo ipsi ut rectificantes appetitum circa fines honestos, reddunt æstimationem, et iudicium rectum connaturaliter ad res virtuosas, de quibus est prudentia. Supponit ergo prudentia hanc rectificationem ex parte principiorum, et ita ex hac parte non suscipit extensivum augmentum talis habitus prudentiæ, quia rectificatio illa si vera est, ad omnem defectum in illa materia excludendum extenditur.

LV. Cæterum quoad secundum, quod prudentia efficit, scilicet ex parte intellectus dirigere, et consiliari, et præcipere, potest augeri extensive, et sic quidam sunt perfectioris, et majoris consilii, vel prudentiæ quam alii, quia plures, et magis extensas habent notitias, et proficit homo in prudentia, sicut in scientia, vel arte, eo quod indiget ad hoc lumine practico dependente ex diversis mediis, et probationibus seu rationibus, et diversis speciebus. Ratio enim practica, quæ discurrit circa unam veritatem, non potest circa aliam nisi diversas præmissas, et motiva inveniatur, quibus circa illam discurrat, et ideo lumen hoc practicum non est universale,

et simplex, sed probativum, et ex diversis mediis dependens, ideoque extensione indiget perfici, ut plura complectatur. Et ideo S. Thomas 2-2, quæst. XLIX, articulo III et V, eodem modo loquitur de prudentia sicut de scientia, quia per docilitatem, et ratiocinationem acquiritur, et de uno discurrit ad aliud, imo multo tempore, et experimento indiget ad sui acquisitionem, ideoque in juvenibus non datur, neque secundum actum, neque secundum habitum, ut ex philosopho in secundo ethicorum, cap. VIII docet ipse D. Thomas ibi quæst. XVII, articulo XIV ad tertium.

ARTICULUS VI.

Quid de augmento intensivo habituum?

I. Augmentum intensivum est quo formæ aliquæ perficiuntur, et meliorantur in subjecto, sicut extensivum est quo meliorantur, et quasi universalizantur erga diversa objecta materialia. Intensiva autem perfectio non universalizat erga plures partes subjecti, sed in eadem indivisibili parte, vel subjecto meliorat, et vividior, atque actualiorem reddit formam.

Circa augmentum istum intensivum magna difficultas est, quomodo fiat, an per additionem partium, seu entitatum, et qualitatum de novo; an per aliquem modum, vel modos superadditos; an sine aliquo modo, vel entitate ipsi formæ superaddita, per solam ipsius subjecti perfectionem, non per aliquid intrinsecum ipsi accidenti, vel formæ. De qua difficultate late egimus in libris de generatione, quæstione quinta.

II. Quantum vero attinet ad præsens breviter dicimus, tres esse præcipuas sententias circa intensionem

formarum, et tres esse præcipuas explicationes circa sententiam D. Thomæ. Sententiæ circa intensionem formarum sunt. Prima affirmat intensionem, et remissionem fieri non per additionem, vel modificationem formæ, sed per generationem novæ formæ perfectioris, vel imperfectioris. Est Durandi in I, dist. XVII, quæst. VII, sequunturque aliqui ex antiquis. Secunda affirmat fieri per additionem novæ realitatis, seu entitatis formæ ad præexistentem, et ita parificat augmentum extensivum augmento intensivo, et sicut videmus sensibilibus quantitatem fieri majorem per additionem unius partis ad aliam, ita existimat intendi qualitatem per hoc quod pars, seu entitas qualitatis addatur ad aliam. Ita Scotus in I, dist. XVII, quæst. III; sequuntur ex recentioribus plures, Suarez disp. XLVI met. sect. I; Vazquez hic disp. LXXXII, c. III; Fonseca, Rubio, Granados, Salas, et alii. Tertia sententia est, quod fiat intensio non additione novæ formæ, aut realitatis, sed nova modificatione ejusdem in ordine ad subjectum quod magis sibi subjicit, et potentialitatem ejus in actum reducit. Hæc sententia est S. Thomæ in hac quæstione LII, articulo II, et 2-2, quæst. XXIV, art. V, et in I, dist. XVII, quæst. II, art. II, et quæst. I de virtutibus, articulo XI. Sequuntur plures ex antiquis et recentioribus. Ex antiquis Capreolus, Ægidius, Hervæus, Soncinas, Astudillo: ex recentioribus Cajetanus Soto, Conradus, Medina, Martinez, Bagnes in libris de generatione, Lorea hic, et Montesinos disp. XXXIII, quæst. III.

III. Prima sententia ex eo rejicitur, quia contra lumen ipsum rationis vult formam destrui quando perficitur. Forma enim intensa perfectior est remissa, nec alterius speciei, sed ejusdem albedo intensa, et remissa. Quomodo ergo potest destrui

per hoc quod perficitur. Obstat etiam experientia in aliis rebus, quæ crescunt, et perficiuntur sine hoc quod destruantur, sicut homo, et animal cum augetur, et roboratur, non destruitur; scientia, fides, charitas, cum augentur, non destruuntur. Certe si augeri esset destrui, falso res diceretur meliorari, et perfici per augmentum, nec possemus augmentum desiderare alicui rei, nisi ejus destructionem volendo, imo nunquam res aliqua posset per intensiorem meliorari, et perfici, si quidem forma, quæ de novo venit non perficitur, et melioratur, quæ ante erat destruitur, nihil ergo melioratur, et perficitur per istud augmentum, et sic proprie nihil augetur, quia si destruitur non crescit, sed aliquid aliud fit. Unde frustra dicerent Apostoli ad Christum: *Adauge nobis fidem*: et Paulus: *Oro ut charitas vestra magis, ac magis abundet*: et Augustinus: « Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur et perfici. »

IV. Denique quando qualitas intenditur, verbi gratia calor, nihil illi est contrarium, sed potius consentaneum, et conservativum, scilicet magis calidum pro minori calido, ergo non destruitur minor calor in ratione caloris. Destruitur autem illa minoreitas, seu modus, aut status remissionis, et imperfectionis, sicut in quantitate destruitur quantitas ut minor, quando redditur major, non quantitas absolute. Et iste est terminus a quo, qui relinquitur quando fit augmentum, scilicet non deperditio qualitatis, aut quantitatis, sed ipse modus minoreitatis, aut majoreitatis. Et sic non habet vim fundamentum Durandi, quod quia relinquitur qualitas minor, et se habet ut terminus a quo, debet destrui. Non enim se habet ut terminus a quo qualitas ipsa in re, sed ut minor, seu ut subest tali modo, aut gradui quem

amittit. Similiter id quod advenit de novo per intensionem non est nova qualitas distincta, quæ præcedentem expellat, sed novus modus, qui præcedentem expellat; sicut cum aliquis transit de loco ad locum expellit modum ubicationis novo modo adveniente, non vero realitatem aliquam perdit.

V. Secunda sententia Scoti, et sequacium ejus in eo quod ponit intensivum augmentum fieri per additionem novæ realitatis, et entitatis, easdem patitur difficultates, quas supra ostendimus inveniri in augmento extensivo, quod aliqui dicunt fieri per additionem novæ entitatis, præsertim, quia non est intelligibile formam aliquam esse compositam ex partibus, nisi respondeat diversis partibus subjecti, sicut quantitas: in eadem autem indivisibili parte non potest esse forma cum diversis partibus, et entitatibus formæ, nisi vel illæ partes sint ibi distinctæ, et solum per modum aggregationis conjunctæ, vel fiant unum per aliquam unionem illarum, et compositionem inter se. Et primum obstat unitati formæ intensæ, secundum actualitati, et simplicitati, erit enim non forma, sed formatum, et constans ex actu, et potentia, de ratione autem formæ est quod se habeat ut quo, et ut informans, et componens, non ut res composita, et constans ex partibus, et consequenter ut totum, et ut quod in quantum composita, ut late supra ponderavimus. Et illa forma sic ex multis partialibus constans, et composita, esset quoddam mixtum, et resultans ex illis entitatibus, et sic esset quoddam tertium, non autem eademmet forma, quæ ante erat remissa; et sic intensio fit per novæ formæ acquisitionem, et alterius deperditionem, sicut mixtum ex miscibilibus.

VI. Si autem forma intensa, non

est aliquid unum in se perfectum, sed aggregatio multarum entitatum in unam partem subjecti, erit forma intensa ens per accidens, nec poterit una indivisibilis forma esse intensa, sicut lux solis, aut calor ignis non erunt forma una, cum tamen illuminatio solis, et calefactio ignis sint unica indivisibilis actio, quæ intensa, et efficax est magis quam calor animalis, vel illuminatio lunæ: et a charitate elici potest unus actus indivisibilis intensior alio, et tamen ibi non sunt multi actus aggregati, et conglobati, sed unus indivisibilis, unica egressione emanans; non ergo intensio formæ consistit in aggregatione multarum entitatum, et qualitatum, vel actuum. Et præterea restat eadem difficultas statim ponderanda, an omnes illæ entitates sint æquales, et ejusdem rationis; an inæquales. Si enim inæquales sunt, sumo illam quæ major est, et illa per se solam sine alterius adjunctione erit perfectior; ergo intensior: si sunt omnino æquales, non poterunt omnes junctæ in eadem parte, et applicatæ facere majorem effectum, quam una tantum, si enim duo luminosa ejusdem prorsus, et æqualis luminis essent penetrata, et eidem lineæ, seu loco applicata, non facerent majorem effectum, quam unum tantum, quia sunt æqualis, et ejusdem efficaciam, et virtutis. Plures autem formæ ejusdem æqualitatis, et actualitatis, et virtutis, nec in suo subjecto ponunt nisi eundem effectum formalem, quia non dant plusquam habent, et illum quidem multiplicatum, sed non perfectiorem, nec meliorem inducunt effectum in genere causæ efficientis, quia eandem vim, et efficaciam habent applicatam eidem parti, aut puncto sui passi. Et sic multiplicabunt, non meliorabunt effectus.

VII. Ex his autem ulterius progre-

dimur ad explicandum in particulari, quomodo in augmento intensivo non possit admitti additio diversarum entitatum, seu realitatum, sive partium qualitatis. Etenim in augmento intensivo non habentur diversa media, sicut in extensivo, quibus proceditur ad diversas conclusiones nec habentur diversæ partes subjecti, sicut in partibus quantitativis, quibus extenditur subjectum, et accidens illi superveniens, sed præcise in eadem parte, aut indivisibili puncto fit intensio formæ. Et sic si partes diversæ adveniunt, ut forma illa per multiplicationem reddatur perfectior, necesse est, quod vel illæ partes uniantur inter se, et faciant unum compositum, aut mixtum resultans quod sit, et dicatur qualitas intensa, vel non uniantur illæ partes inter se, sed solum in subjecto, ibique multiplicatæ, et conglobatæ dicantur qualitas intensa. Primum sæpe a nobis rejectum est, quia si intensio qualitatis fieret per illam unionem partium inter se, intensio qualitatis esset compositio, et qualitas intensa quoddam compositum, aut mixtum. Quod generaliter est contra rationem formæ, quæ nunquam potest habere rationem formati, si est forma; ergo neque compositi, et sic si forma intensa manet vera, et propria forma, non potest habere partes ex quibus formetur per se loquendo, nisi loquamur de partibus materiæ, quæ per accidens reddunt formam divisam, aut divisibilem, sed hoc pertinet ad extensionem, non ad intensionem. Si autem una pars formæ alteri unitur, et cum ea componit, et facit unum totum melius, aut majus, oportet quod una pars se habeat ut actus, alia ut potentia, quia duo actus non possunt inter se uniri, sed cum subjecto, oportet enim ad componendam unitatem, id quod deest uni recipi in ipso, et

ab altero dari, quod sine potentia, et actu stare non potest. Forma autem, ut forma, solum se habet ut actus, non ut potentia, quia quod potentiæ est non informat, sed informatur. Et sic totaliter non est forma, quæ componit cum altera tamquam potentia.

VIII. Specialiter autem est contrariationem formæ intensæ, quia intensio non est essentialis qualitati, sed accidentaliter, et contingenter ipsi convenit, ut patet, quia sine ipsa potest qualitas illa essentialiter conservari in gradu remisso; ergo id quod additur per intensionem, si est entitas, seu qualitas non est pars essentialis ejus, sed si est pars, seu entitas addita debet esse pars integralis, et accidentaliter se habens ad alteram; si enim essentialiter se haberet, aut non supponeret essentialitatem qualitatis in qualitate remissa, cui superadditur, aut si supponeret essentialitatem constitutam in qualitate remissa, et tamen essentialiter superveniret, variaret speciem, seu essentialitatem qualitatis, quia ut inquit S. Thomas, quæst. LII, art. II. Talis additio, vel subtractio speciem variaret, sicut variatur species coloris quando de pallido fit album. Loquitur enim sanctus doctor de additione partium, seu entitatum essentialiter se habentium. Si ergo partes istæ, seu entitates intendentes formam sunt partes integrales, et quasi accidentales ejusdem formæ, repugnat quod possint illam intendere, quia non potest intelligi quod plures partes integrales ad invicem uniantur, et unum perfectius, et melius componant, nisi inter ipsas partes detur inæqualitas, et una sit altera perfectior, quia si omnes sunt æquales erit majus, vel multiplicius, non magis, aut perfectius, sicut videmus in partibus quantitativis quando uniuntur, et ulterius requiritur quod contineantur omnes sub

aliqua forma una conjungente illas, alias non poterit verificari quod fiant unum, sicut patet in partibus integralibus quantitativis, quæ nisi unica forma informantur non componunt unum simpliciter, eo quod partes materiales sunt, et informatione indigent. Unde si ipsamet forma etiam hujusmodi partes haberet integrantes, et materiales, indigeret alia forma informante eas, et unitatem reducente, quod est absurdum, et inducere processum in infinitum.

IX. Si vero dicatur, quod illæ partes, seu entitates diversæ, et superadditæ non uniuntur inter se, ita quod una alteram informet, vel illi misceatur, sed solum uniuntur in subjecto, et ibi conglobatæ, et coærvatæ dicuntur esse qualitas intensa, sequitur qualitatem intensam esse unum per accidens, nec posse vere enuntiari de aliqua qualitate, quod sit melior, seu perfectior in se ipsa, quia melioratio solum consistit in eo quod sint plures conjunctæ, non eadem meliorata. Et tamen ab effectu constat oppositum, quia qualitas intensa operari potest unica operatione intensa, ut patet in actu intenso scientiæ; nec enim plures actus fiunt, sed unus, et illuminatio solis una est, non minus quam stellæ, vel ignis, et est intensa, imo unita virtus fortius agit, quanto ergo fortior, tanto magis una. Sicut ergo intensa actio est una indivisibiliter, ita et virtus intensa una est, non plures coærvatæ in subjecto. Item, quia si plures qualitates, seu partes caloris, vel lucis faciunt unam qualitatem intensam, et eliciunt plures actiones partiales, quælibet ex illis erit remissa, et imperfecta. Quomodo ergo resultat illa major intensio, et perfectio ex pluribus imperfectis, et remissis? Quando enim plura imperfecta non uniuntur, nec miscentur inter se ad con-

stituendum unum tertium perfectum, sed quodlibet eorum in sua remissione remanet, et sic afficit, et informat subjectum, vel producit actionem, non apparet quomodo unum perfectum, et intensum fiat, sed quomodo multiplicentur plura imperfecta, multiplicatio autem imperfectorum, non potest facere perfectum, nisi illis imperfectionibus sublatis, et in unum tertium, et distinctum resultantibus. Et sic si fit unum tertium ex illis, sequitur quod per intensionem mutatur, seu destruitur qualitas præcedens, et fit alia tertia, atque adeo intensio erit destructio qualitatis præcedentis, non melioratio, quod supra rejectum est.

X. Quare si plures entitates imperfectæ, et remissæ conveniunt in subjecto, vel miscentur ad hoc, ut resultet unum tertium, et distinctum ex illis, et sic destruetur qualitas præcedens per resultantiam illius distinctæ, vel manebunt omnes illæ qualitates imperfectæ simul in eodem subjecto, et sic multiplicabuntur imperfecti effectus, non unus perfectus fiet; aut illæ entitates erunt inæquales, et una melior, et perfectior altera, et illa melioratio erit intensio (nec enim alia esse potest) et sic illa pars, et simplex entitas qualitatis erit intensior, et perfectior altera entitate, quæ remissa, et imperfecta est. Et tunc restat videre per quid illa pars inæqualis et melior excedit aliam remissam, et imperfectam, non per superadditam qualitatem, sic enim erit processus in infinitum, sed per aliquem modum, si quidem non essentialiter, sed numerice ab ea differt. Ergo intensio, et perfectio qualitatis per aliquem modum fit.

XI. Denique si constat intensio ex partibus, et entitatibus inæqualibus, ita quod gradus quartus sit perfectior quam secundus, et non est mo-

du, sed realitas, et forma distincta, non apparet implicatio quod ponatur illa entitas gradus quarti sine entitate gradus tertii, et sic dabitur intensio ut quatuor, ubi non est intensio ut duo, neque ut tria, quod est absurdum, et tunc sola illa entitas ut quatuor, sufficiet pro intensione formæ, reliquæ vero superfluent. Si autem omnes entitates sunt æquales, et solum ista dicitur quarta, vel quinta, quia quarto, vel quinto loco posita est in subjecto, per accidens fit intensio per illam, quia causale est quod tali loco, aut ordine fiat. Et sequuntur alia inconvenientia allata.

XII. Et ad hoc accumulatur ratio supra factæ, quando egimus de augmento extensivo ad probandum, quod non fit per additionem novæ qualitatis, quia nec partes illæ possunt esse æquales, nec inæquales, et aliæ quas ibi, et in quæstione IV et IX, librorum de generatione addidimus, quia non possunt duo accidentia solo numero diversa esse in eodem subjecto simul, et alia quæ ibi videri possunt.

XIII. Circa sententiam autem D. Thomæ, quod intensio fiat non per additionem novæ qualitatis, vel destructionem præcedentis, et generationem novæ, sed per majorem radicationem ejusdem in subjecto, qui est novus modus erga subjectum, tres sunt explicationes. Prima est, istum modum esse novam existentiam, seu inhærentiam formæ in subjecto. Quod attribuitur communiter Capreolo in distinctioe XVII, quæst. II, art. III ad secundum; Astudillo I de generatione, quæst. VIII et IX. Alii in unione diversa ad subjectum, quod attribuitur Cajetano in hac quæstione LII, art. II, ubi dicit quod simplex forma intenditur in subjecto per hoc quod magis sibi subjicit subjectum. Quod multi Thomistæ sequuntur, et Gregorius